

Волкова Наталя

доцент

Криворізький державний

педагогічний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРАЦІ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Автор в статі розкриває тенденції розвитку інформаційної культури в суспільстві.

Ключові слова: *культура, інформаційна культура, інформатизація суспільства.*

Автор в статье раскрывает тенденции развития информационной культуры в современном обществе.

Ключевые слова: *культура, информационная культура, информатизация общества.*

The author reveals the tendencies of evolution of informational culture in modern society in the article.

Key words: *culture, information culture, information's society.*

Процес формування інформаційної культури в майбутніх учителів праці досить складний, динамічний і суперечливий. Він не протікає стихійно, але передбачає наявність певних педагогічних умов та грамотного педагогічного керівництва.

Результативність його багато в чому залежить від сукупності тих педагогічних умов, у яких він відбувається. З огляду на цю залежність поданий матеріал ми присвячуємо виявленню й теоретичному обґрунтуванню сукупності педагогічних умов, що забезпечують успішність формування в майбутніх учителів трудового навчання інформаційної культури.

Проблема конкретизації самого поняття «умова» хвилювала багатьох учених. Сьогодні в науковій літературі це поняття не знайшло ґрунтовного висвітлення і єдиного трактування цього поняття. Результативність діяльності з підвищення рівня інформаційної культури особистості, окремих категорій

споживачів інформації, суспільства в цілому залежить від цілого ряду факторів:

– теоретична нерозробленість даного наукового напрямку, обумовлена новизною, складністю самого об'єкта вивчення – феномена інформаційної культури. Складність проблеми викликала безліч дослідницьких підходів, що відрізняються понятійним апаратом, значною різницею в трактуванні даного явища. Багатозначність, відсутність чіткого визначення поняття «інформаційна культура» привели до ототожнення інформаційної культури або з бібліотечно-бібліографічними знаннями, або з комп'ютерною грамотністю;

– методична нерозробленість, повна відсутність науково аргументованих, дидактично обґрунтованих методик навчання основам інформаційної культури, дефіцит навчальної та методичної літератури з даного напрямку;

– відсутність спеціально підготовлених педагогічних і бібліотечних кадрів, здатних забезпечити кваліфікаційне навчання основам інформаційної культури різних вікових і соціальних категорій.

Відчутне підвищення рівня інформаційної культури суспільства можливе лише при організації спеціальної інформаційної освіти, зокрема шляхом включення до навчального процесу вищої школи як обов'язкового курсу «Основ інформаційної культури особистості» або «Методика формування інформаційної культури майбутніх учителів трудового навчання» (Технологічно-педагогічних-факультетів), що може стати успішною умовою ефективного формування інформаційної культури.

Широке застосування комп'ютера у системі освіти в цілому відображає загальні закономірності розвитку інформаційного суспільства, які можна узагальнити як тенденції передавання різноманітних функцій засобами інформаційно-комунікаційних технологій, тенденції до значного збільшення обсягу циркулюючої інформації у прогресивно зростаючому обсязі інформації, необхідній для прийняття оптимальних управлінських рішень, у збереженні інформації переважно на машинних носіях.

Увага вітчизняних науковців переважно сфокусована на процесі формування інформаційної культури педагога у зв'язку з впровадженням у навчально-виховний процес комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій.

За Великим енциклопедичним словником «умова» трактується як «необхідна обставина, передумова, яка робить можливим здійснення чого-небудь». У словнику розкривається також означення умови з іншої позиції: «умови – це правила, вимоги використання яких забезпечує що-небудь» [1].

За словником С. Ожегова «умови: 1) обставини, від яких що-небудь залежить; 2) правила, що установлені в будь-якій діяльності, галузі життя» [5].

Або, за визначенням В. Ширшова, «умова – обставина, від наявності чи зміни якої залежить наявність чи зміна чогось іншого, що називається в такому разі обумовленим» [7].

Дослідник М. Дуранов у своїх роботах спробував розділити поняття «умова» і поняття «фактор». На думку науковця, умови й фактори відрізняються одне від одного своїми функціями, але можуть збігатися за змістом. Фактори, за М. Дурановим, – це причини та рушійні сили процесу виховання, функціонування яких неможливе без наявності необхідних педагогічних умов, що мають зовнішній і внутрішній характер щодо вихованця [4].

Згідно з теорією П. Гальперіна, навчання зводиться до засвоєння орієнтирів діяльності і розумових дій, необхідних для планування і виконання завдань в певних умовах. Такими орієнтирами можуть виступати засвоєні знання, уміння, навички з окремих навчальних дисциплін. Вироблені в одних психологічних умовах і закріплені розумовими діями, вони можуть бути успішно перенесені на нові ситуації і становитимуть основу для наступного етапу психологічного розвитку. Формування будь-якого нового знання відбувається, за П. Гальперіном, у такій послідовності:

1. Створення мотивації. При цьому внутрішня мотивація виявляється надійнішою, ніж зовнішня.

2. Пояснення або виділення схеми орієнтуючої основи дії. На цьому етапі учні освоюють, як і в якій послідовності виконуються орієнтуючі, виконавчі та контрольні операції, що входять до складу дії.

3. Формування дій у матеріальній або матеріалізованій формі.

4. Формування дій у гучній мові без опори на матеріально-матеріалізовані засоби. Спочатку дії проговорюються своїми словами, а потім переходять до наукової мови, що виступає кінцевим результатом цього етапу.

5. Формування дій у внутрішній мові, що є перехідним етапом для проведення дії в розумовий план. На цьому етапі дії починають скорочуватись і автоматизуватись.

6. Перехід дії у внутрішню мову, а внутрішньої мови – у думку. На цьому етапі дії набувають автоматичного характеру і стають недоступними самостереженню. Свідомості відкривається тільки продукт цього процесу [3].

Аналіз педагогічної практики студентів показує, що формування інформаційної культури особистості в системі освіти ще не набуло статусу однієї із цілей навчання або виховання.

Вчені, стосовно цієї проблеми говорять, що серед умов забезпечення фахової підготовки студентів педагогічних факультетів та підвищення рівня інформаційної культури важливого значення набувають такі, які б сприяли формуванню у майбутніх учителів системи психолого-педагогічних, методичних знань і практичних умінь роботи в даному напрямку, до яких необхідно віднести: оптимальне планування структури навчально-виховного процесу (зв'язок аудиторних занять із самостійною роботою студентів-педагогів, навчальних занять у вищому навчальному закладі з педагогічною

практикою у школі) та його змісту; забезпечення педагогічно доцільного співвідношення методологічних і теоретичних основ досліджуваної проблеми; постійного зворотнього зв'язку теоретичного та емпіричного навчального матеріалу; опора на теорію при розв'язанні завдань педагогічної практики; забезпечення педагогічно обумовлених методів, форм і засобів у навчанні студентів, майбутніх учителів [6].

Аналіз наукової літератури дозволив нам говорити про розходження об'єктивних і суб'єктивних умов формування інформаційної культури майбутніх педагогів. Андрій Ясінський, досліджуючи формування основ інформаційної культури стверджував, що воно забезпечується систематичним використанням інтегрованих завдань, які сприяють:

- розвитку абстрактного та образного мислення;
- формуванню навичок інформаційного моделювання та дослідження на їх основі реальних процесів і явищ;
- кваліфікованому оволодінню знаряддєвим комплексом комп'ютера.

Ефективність використання інтегрованих завдань для організації засвоєння нових знань безпосередньо пов'язана з самостійним одержанням знань, використання внутрішньопредметних зв'язків, а також із осмисленням і закріпленням нових знань.

Результативність використання інтегрованих завдань залежить від рівня їх адаптації до різних типів уроків, складності матеріалу, підготовленості учнів до навчання.

У системі завдань навчання з'являється мета підготувати учнів до використання комп'ютерних технологій при вирішенні реальних задач інформаційного суспільства. Виникає проблема узгодити зміст навчання із досягненнями сучасних інформаційних технологій, посилити його прикладний характер. Серед методів навчання переважають продуктивні, розвиваючі методи дослідницького характеру.

Використання системи інтегрованих завдань при вивченні основ інформатики, на думку науковця, дозволяє суттєво поглибити зміст міжпредметних зв'язків на основі інтеграції знань, посилити мотивацію навчання, активізувати весь навчальний процес, надати йому творчого, дослідницького спрямування [8].

Г. Вишинська серед умов, що забезпечують результативність формування інформаційної культури особистості визначає:

- уточнення завдань і змісту навчального процесу з інформатики, відповідно до нового освітнього пріоритету – формування інформаційної культури особистості, шляхом їх диференціації у вигляді моделі поетапного здійснення цього завдання;
- модельна репрезентація навчальної бази для формування інформаційної культури особистості майбутнього офіцера;
- профільна конкретизація загальнотеоретичних знань та інструментальних навичок, отриманих під час опанування основ інформатики

як основи переходу від реалізації завдань «професійно зорієнтованої» моделі інформаційної культури особистості;

– узгодження завдань та змісту навчального процесу з інформатики з іншими дисциплінами, що включені в навчальний процес вищого навчального закладу з метою визначення міждисциплінарної взаємодії, що створить цілісну систему навчальних та виховних заходів щодо реалізації визначеного завдання;

– індивідуалізація навчального процесу з інформатики за рахунок використання новітніх педагогічних інформаційних технологій, що сприятиме підвищенню його ефективності та модульної організації змісту навчального матеріалу [2].

І. Смірнова зробила спробу довести, що формування інформаційної культури майбутніх учителів буде результативнішим за умови впровадження педагогічної технології як системи, що репрезентована такими взаємоузгодженими і взаємопов'язаними блоками: актуалізація опорних знань студентів; фахова інформатична компетентність, спрямована на забезпечення функціональності комп'ютерних знань, умінь і навичок майбутнього вчителя; поглиблення фахової готовності студента до застосування комп'ютерних технологій у навчальній та майбутній професійній діяльності [6].

Аналіз наукової літератури довів, що в практиці вищої школи мають місце стійкі суперечності між потенціалом фахової підготовки щодо формування інформаційної культури студентів та неготовністю викладачів вищої школи його враховувати та реалізовувати, між постійно зростаючим інтересом майбутніх учителів до формування основних показників інформаційної культури й невідповідними до їх запитів формами фахової підготовки у вищому навчальному закладі. Цих суперечностей можна уникнути тільки за умов забезпечення стійкої позитивної мотивації навчання, постійного оновлення та поширення інформаційного багажу, врахування міжпредметних інтегрованих зв'язків та рефлексивного підходу до процесу формування інформаційної культури студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий енциклопедичний словник [за ред. О. Прохорова]. – К. : Генеза, 1991. – 495 с.
2. Вишинська Г.В. Формування інформаційної культури особистості майбутнього офіцера : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / Г.В. Вишинська. – Хмельницький, 2002. – 20 с.
3. Гальперин П.Я. Психология мышления и умение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я. Гальперин. // Исследование мышления в советской психологии. – М. : Просвещение, 1966. – 238 с.
4. Дуранов М.Е. Педагогические основы научно-атеистического воспитания

- учащийся молодежи / М.Е. Дуранов. – Красноярск: КГПИ, 1983. – 105 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М. : Рус. язык, 1986. – 797 с.
  6. Смирнова І.М. Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Смирнова І.М. – Ізмаїл, 2004. – 20 с.
  7. Ширшов В.Д. Педагогические факторы формирования коммуникативности в студентов педагогического института: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теория и история педагогики» / В.Д. Ширшов. – Челябинск, 1985. – 20 с.
  8. Ясінський А.М. Формування основ інформаційної культури школярів засобами інтегрованих завдань з інформатики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання інформатики» / А.М. Ясінський. – Київ, 2000. – 20 с.